

KRONIKA NAUKOWA

FRANTIŠEK J. TURČEK
(3 XII 1915 – 4 III 1977)

Dr František J. Turček urodził się 3 grudnia 1915 roku w Badiciach koło Nitry na Słowacji w rodzinie nauczycielskiej. Po ukończeniu szkoły podstawowej zaczął uczęszczać do gimnazjum, którego nie ukończył, a podjął pracę jako leśnik. W 1937 r. zdał egzamin państwowy kwalifikujący na leśnika i po dwuletniej służbie wojskowej w latach 1937—1939 rozpoczął pracę jako leśnik w Nitrze, a później w Kovarciach pod Topolčanami. Jako ornitolog amator publikował swoje pierwsze prace naukowe o ptakach okolic Nitry, a w czasopismach łowieckich popularne artykuły o ptakach i zwierzynie łownej. Już wówczas publikował także prace o charakterze bardziej teoretycznym, np. porównanie awifauny Europy z awifauną Nankingu w Azji, czy porównanie rozwoju prawych i lewych kończyn u ptaków. W 1946 r. zaczął pracować w Zakładzie Badawczym Gospodarki

Leśnej (Výskumný ústav lesného hospodárstva) w Banskéj Štiavnicy, gdzie pracował aż do 1964 r. Już od 1948 r. był kierownikiem pracowni łowiectwa, a następnie dyrektorem naukowym całego Zakładu. W 1964 r. przeniósł się do Ústavu biológie krajiny Slovenskej akademie vied. W ramach tego Instytutu zorganizował w Banskéj Štiavnicy zakład dynamiki krajobrazu.

Poza ornitologią F. J. Turček zajmował się drobnymi ssakami, zwierzyną łowną, entomologią leśną, statystyką i zagadnieniami teoretycznymi ekologii. Zawsze pasjonowały go nowe kierunki badań i wyprzedzał często w podejmowaniu śmiałych nowych tematów silne, uznane w świecie ośrodki naukowe. Jego ogromny zakres wiedzy teoretycznej i praktycznej, znajomość w piśmie 5 języków, kontakty naukowe ze światem naukowym prawie całej kuli ziemskiej wskazywałyby na liczne podróże i skończenie nie jednego fakultetu i specjalizację w wielu pracowniach. Tymczasem dr Turček był genialnym samoukiem. Dzięki zdolnościom i mrówczej pracy stworzył sobie warsztat złożony z wielu dziesiątków tomów książek i tysięcy odbitek. To, czego nie mogłem zdobyć w Warszawie w naszych bibliotekach, pożyczalem od dr Turčka. Miał również olbrzymi dorobek jako recenzent, zabiegający o wymianę informacji naukowej, mianowicie recenzował prace krajów socjalistycznych w zachodnich czasopismach, a prace z zachodu we wschodnich wydawnictwach: autorzy przysyłali mu więc chętnie do recenzji pierwsze egzemplarze.

Produkcja naukowa dr F. J. Turčka jest wprost ogromna i wystarczyłaby dla trzech dobrych zawodowych profesorów. Dr Turček opublikował ok. 210 oryginalnych prac naukowych, 155 artykułów popularnonaukowych oraz 13 książek. Poza publikowaniem w ojczystych czasopismach dr Turček bardzo dużo publikował za granicą — od Japonii po Stany Zjednoczone. W Polsce publikował prace w „Ekologii Polskiej”, „Wiadomościach Ekologicznych”, w „Notatkach Ornitologicznych” i w „International Studies on Sparrow”. Jako Słowak dobrze rozumiał język polski. Korzystał też nie tylko z naszych prac naukowych, ale także z podręczników. Wysoko cenił nasze pisma ekologiczne oraz inne przyrodnicze: „Ochronę przyrody”, „Kosmos”, a nawet często cytował wartościowe dane z „Wszechświata”. Bardzo wiele polskich prac recenzował, a jeszcze więcej cytował w swoich pracach. Dom jego zawsze stał otworem dla gości z Polski, których za mojej pamięci odwiedziło dr Turčka kilkudziesięciu. Dr Turček był w Polsce dwukrotnie, w 1965 r. na Zjeździe Polskiego Towarzystwa Zoologicznego w Olsztynie oraz w roku następnym na konferencji Międzynarodowego Programu Biologicznego w Jabłonie.

Dr Turček był człowiekiem bardzo skromnym, nadzwyczaj uczynnym i powszechnie lubianym. Zarażał ludzi swą pasją naukową i zapałem badawczym. Zacytuję jego list z października 1955 r. „Ďakujem za Vašu intervenciu u prof. Dehnela; dúfam, že sa naša výmena s prof. Dehnelom obnovi, i keď je to pre prof. Dehnela pasivny obchod, pretože on je produktívnejši ako ja”.

Dr Turček był wysoko ceniony na świecie, był członkiem korespondentem wielu towarzystw ornitologicznych, wiceprezydentem Akademii Zoologicznej w Agrze w Indiach, miał wiele zaproszeń na konferencje i wykłady. Jego dwa duże dzieła o współzależnościach między ptakami, ssakami a drzewami są kopalnią materiału. Jego dom gościł prawie wszystkie sławy ekologiczne świata. Kto z ekologów przyjeżdżał do Czechosłowacji, ten był też u dr Turčka.

Nasza przyjaźń datuje się od 1955 a może od 1954 r., niestety pierwsze listy mi zaginęły. Przeczytałem Jego pracę „K štúdiu populácie vtákov w teréne”. Napisałem list z prośbą o odbitki i porady metodyczne. Potem przez wiele lat wymienialiśmy listy dwu- czy trzykrotnie w miesiącu. Najczęściej radziłem się w sprawach metodycznych. Jednocześnie pisałem, jakie ciekawe prace i książki ukazały

się u nas. Prowadziliśmy bardzo ożywioną wymianę publikacji. Pierwszą swoją podróż naukową za granicę odbyłem do Czechosłowacji na Jego zaproszenie i koszt w 1956 r. Później byłem wielokrotnie w Banskéj Štiavnicy, podobnie jak wielu moich kolegów, zawsze witany z otwartymi rękami. Ostatnio byłem w Banskéj Štiavnicy w 1971 r. wraz z żoną. Odjechaliśmy zaledwie na tydzień przed tragiczną śmiercią Jego syna w wypadku samochodowym. Śmierć syna i nadwreżone intensywną pracą zdrowie coraz częściej zaczęło dawać znać o sobie. W październiku 1975 r. broni rozprawę doktorską i pisze, że „Možno, že ešte budem musieť urobiť veľký doktorát (Dr. Sc.) čo u Vas asi niet,..” Niestety choroba, która zaczęła się 3 grudnia 1976 r. już Go nie opuściła. Dr Turček zmarł 4 marca 1977 roku.

Dr Turček swoje niezwykle osiągnięcia zawdzięcza w dużej mierze żonie Annie, która stwarzała Mu zawsze maksymalnie dobre warunki do pracy naukowej w różnych nie zawsze łatwych kolejach życia. Sam mówił, że nie wie, ile chleb kosztuje. Żona też była Jego stałą asystentką także w pracy naukowej. Odszedł człowiek nadzwyczaj prawy, wielki przyjaciel naszego kraju. Cześć Jego pamięci!

J. Pinowski